

Zielona gospodarka jako priorytet strategiczny Unii Europejskiej

Globalny kryzys finansowy przyczynił się do podjęcia międzynarodowej debaty na temat dotychczasowego modelu gospodarczego. Powszechne stało się przekonanie, że powrót do stanu sprzed kryzysu jest niemożliwy, że konieczna jest nowa koncepcja rozwoju dopasowana do zmieniającej się globalnej gospodarki. Debata zbiegła się w czasie z tworzeniem nowej strategii rozwoju Unii Europejskiej „Europa 2020” i miała znaczący wpływ na jej kształt. Centralnym elementem strategii, przenikającym wszystkie inne jej aspekty, stała się koncepcja zielonej gospodarki. Staje się ona motorem ożywiający rozwój, głównym celem inwestycji i transferu publicznych pieniędzy np. z funduszy strukturalnych oraz sposobem na tworzenie nowych miejsc pracy.

The green economy as a strategic priority for the European Union

The global financial crisis has contributed to an international debate on the current economic model. It has become common belief that a return to the pre-crisis situation is impossible and that a new concept of development adapted to the changing global economy is necessary. The debate coincided with the creation of a new EU strategy “Europe 2020” and had a significant influence on its shape. The central element of the strategy, permeating all other aspects, was the concept of the green economy. It is becoming the engine quickening development, the main objective of the investment and transfer of public funds, e.g. from structural funds, and the way of creating new jobs.

Stosą rozwoju UE w najbliższych latach będzie wprowadzenie idei zielonej gospodarki i zielonego rozwoju do głównego nurtu unijnych polityk oraz do wszystkich instrumentów finansowych, w tym do polityki spójności, polityki rolnej, polityki energetycznej, transportowej, polityki badań i rozwoju a także pomocy humanitarnej i rozwojowej wobec krajów trzecich. (Europa 2020, 2010).

Unia Europejska pragnie stworzyć swoją przewagę konkurencyjną w gospodarce, w produkcji, w rozwoju technologii, w badaniach i w innowacjach wykorzystując koncepcję zrównoważonego rozwoju. [Frerot A., 2011] Do tej pory Europa była liderem w rozwoju zielonej gospodarki i odnawialnych źródeł energii. Obecnie może w jeszcze większym stopniu wykorzystać szansę na rozwój i tworzenie nowych miejsc pracy oraz na nową wartość dodaną w energetyce odnawialnej, w sektorze czystych technologii, w zarządzaniu odpadami, w zmniejszaniu energo- i materiałochłonności procesów produkcyjnych a także poprzez zrównoważony łańcuch dostaw.

Koncepcja zielonej gospodarki – jako alternatywa dla dotychczasowego modelu gospodarczego

W literaturze znaleźć można kilka definicji zielonej gospodarki, wszystkie one zawierają w sobie szacunek do środowiska naturalnego i uwzględniają koszty środowiskowe w działalności gospodarczej. UNEP w trakcie przygotowań do szczytu w Rio zaproponował swoją definicję zielonej gospodarki. „Zielona gospodarka wpływa na wzrost dobroby-

dr Bożena Ryszawska,

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

tu ludzi i równość społeczną, jednocześnie zmniejszając ryzyko środowiskowe i zużycie zasobów naturalnych” (Green economy, 2011). Można powiedzieć innymi słowami, że zawiera ona aspekt ekologiczny wyrażający się głównie redukcją emisji CO₂ i zasobooszczędnością oraz aspekt społeczny polegający na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Wiele międzynarodowych organizacji umieściło zieloną gospodarkę w swoich strategiach. Także Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zrównoważonego Rozwoju RIO+20 w czerwcu 2012 roku skoncentrowana była wokół koncepcji zielonej gospodarki podkreślając, że konieczne jest nowe zdefiniowanie gospodarki i nowego modelu rozwoju społeczno-gospodarczego, zwanego „zielonym rozwojem gospodarki” (*green economy*), w którym szczególną uwagę zwraca się na kwestie ochrony środowiska. W przeciwieństwie do obecnego modelu (*brown economy*), w znacznej mierze opartego na wykorzystaniu paliw kopal-

nych i innych surowców nieodnawialnych, nowy model powinny czerpać z doświadczeń ekonomii środowiskowej oraz zapewniać właściwe relacje pomiędzy gospodarką i ekosystemami (UNEP, 2011).

Tab.1.

Cechy charakterystyczne brown economy i green economy

Brown Economy	Green Economy
• Nieograniczony wzrost gospodarczy • Oparta na paliwach kopalnych • Intensywne zużywanie zasobów naturalnych (energo- i materiałochłonna) • Emisja gazów cieplarnianych • Niszczenie bioróżnorodności • Globalne nierówności społeczne • Nadkonsumpcja • Business as usual • Brak odpowiedzialności • Osłabienie zaufania społecznego	• Oddzielenie wzrostu gospodarczego od zużycia zasobów naturalnych • Odnawialne źródła energii • Efektywność energetyczna • Czysta produkcja • Ochrona bioróżnorodności • Zrównoważona konsumpcja • Sprawiedliwość międzypokoleniowa i międzyregionalna • Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i inwestorów

ŹRÓDŁO: opracowanie własne

Tak zwane „zazielenianie gospodarki” rozpatrywane jest w wielu płaszczyznach oraz obejmuje szereg węższych zagadnień, takich jak rozwój czystych technologii, odnawialnych źródeł energii, poprawę efektywności energetycznej i materiałowej, zarządzanie odpadami, zmianę modelu konsumpcji i produkcji na bardziej zrównoważony, zintegrowaną politykę produktową, zielone zamówienia publiczne, społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw, zielone miejsca pracy, czy ekologiczną reformę podatkową [Janicke 2011; Jackson 2009].

Zmiany strukturalne w gospodarce

Jak piszą autorzy raportu przygotowanego dla ONZ pod nazwą *The Transition to a Green Economy* procesowi rozwoju zielonej gospodarki towarzyszą poważne zmiany w strukturze produkcji, zmiany w udziale poszczególnych sektorów gospodarki w tworzeniu PKB, zmiana struktury zatrudnienia, nowe kierunki inwestycji i profil specjalizacji gospodarki w aspekcie międzynarodowym. Alternatywni „strukturaliści” uważają, że te zmiany są nie tylko produktem ubocznym wzrostu ale raczej są podstawowym motorem zmian. Wprowadzanie zielonej gospodarki jest niczym innym, jak stałym wzrostem strategicznych szans rozwojowych dla przedsiębiorców i całych gospodarek. W krajach uprzemysłowionych instrumentem zielonych zmian strukturalnych będzie rozwój ekologicznych technologii, eko-innowacji, badań i rozwoju wspierany przez aktywną politykę państwa. Polityka krajów i instytucji międzynarodowych, pozwoli na transformację systemu, zdynamizuje aktywność gospodarczą i odegra istotną rolę w procesie długoterminowego rozwoju cywilizacyjnego. Pełny rozwój zielonej go-

spodarki obejmuje nie tylko rewolucję technologiczną, ale także poważne zmiany w procesie produkcji i konsumpcji. Rewolucja technologiczna w ramach zielonej gospodarki różnić się będzie od podobnych tego typu procesów w co najmniej trzech ważnych kwestiach: rosnącej roli polityki rządu, tworzeniu globalnych rozwiązań instytucjonalnych wspierających rozwój technologii oraz zwiększeniu międzynarodowej współpracy i współdziałania w zakresie badań, rozwoju i innowacji we wszystkich obszarach istotnych dla zielonego wzrostu (Ocampo, 2011).

Przejście do zielonej gospodarki będzie miało wpływ na co najmniej połowę zasobów światowej siły roboczej – czyli ok. 1,5 mld ludzi.

Zielone technologie jako gałąź gospodarki mają obecnie wielomiliardową wartość i olbrzymi potencjał rozwojowy.

Unia Europejska oraz inne organizacje międzynarodowe, w tym OECD, zapoczątkowały serię prac nad identyfikacją szans i przeszkód dla „zielonego wzrostu”, przy jednoczesnym utrzymaniu tempa rozwoju gospodarczego i tworzeniu nowych miejsc pracy. OECD definiuje „zielony wzrost” jako dążenie do wzrostu i rozwoju gospodarczego przy jednoczesnym zapobieganiu degradacji środowiska, utracie różnorodności biologicznej i niezrównoważonemu wykorzystaniu zasobów naturalnych. „Zielony wzrost” oznacza oddzielenie efektów działalności gospodarczej od efektów działalności środowiskowej, a także dążenie do tego, by inwestowanie w środowisko stanowiło siłę napędową wzrostu gospodarczego. Dla kraju takiego jak Polska, w którym środowisko tradycyjnie postrzega się raczej jako „kwestię ekologiczną” niż szansę „ekonomiczną”, takie podejście stanowi wyzwanie (OECD, 2011).

Ekologiczne firmy będą w nadchodzących dziesięcioleciach kształtować rozwój świata. Zielona gospodarka to pewien rodzaj rewolucji, ponieważ jej wpływ sięga daleko poza sferę ekonomiczną. Rządy, przedsiębiorstwa i społeczeństwa wspólnie zajmują się gigantycznymi problemami, w obliczu których stoi cały świat, tworząc nowe strategie rozwoju, przeciwdziałające destrukcyjnym trendom. Autorzy książki *Zielony wzrost, zielony zysk* twierdzą, że ekologiczna gospodarka kształtuje całe otoczenie gospodarcze i wpływa na modele prowadzenia działalności przez wszystkie firmy, we wszystkich zakątkach świata. Uczestniczą w niej wszystkie branże gospodarki, od przemysłu motoryzacyjnego, poprzez chemiczny, aż po sektor usługowy. Przedsiębiorstwa przyjazne środowisku przynoszą zyski. Szacuje się, że wartość globalnego rynku w tym segmencie przekroczy

W krajach uprzemysłowionych instrumentem zielonych zmian strukturalnych będzie rozwój ekologicznych technologii, eko-innowacji, badań i rozwoju wspierany przez aktywną politykę państwa.

1,6 mld euro do końca 2010 roku, zaś do 2020 r. może sięgnąć nawet powyżej 3,2 mld euro. (Henzelmann, Schaible, Stoeber i Meditz, 2011). „Podobnie jak poprzednie zmiany, zielona rewolucja zmiecie z rynku te firmy, a nawet całe gałęzie przemysłu, które przeczczą jej oznaki albo je zignorują. (...) Obecna rewolucja nie musi wpływać negatywnie na konkurencyjność przedsiębiorstw. Mogą one wykorzystać ją jako trampolinę, z której wybiją się do pierwszej ligi, o ile będą aktywnie uczestniczyć w przekształcaniu branży i ustalaniu nowych reguł gry”. (Zielony wzrost, zielony zysk, 2011, str. 14)

Zielone technologie jako gałąź gospodarki, mają obecnie wielomiliardową wartość i olbrzymi potencjał rozwojowy. Technologie ekologiczne to dominujący przemysł XXI wieku, roczna stopa zwrotu w tym sektorze oscyluje wokół 6,5% (Zielony wzrost, zielony zysk, 2011).

Biznes jest bez wątpienia motorem rozwoju i tworzenia miejsc pracy, jednak bez pomocy państwa nie rozwiąże światowych problemów. Do uporania się z tym gigantycznym zadaniem potrzeba rządowej polityki wsparcia na poziomie krajowym i globalnym. (Zielony wzrost, zielony zysk, 2011). W sektorze działalności ekologicznej istnieje sześć głównych rynków: przyjazne środowisku wytwarzanie i magazynowanie energii, efektywność energetyczna i materiałowa, gospodarka odpadami i recykling, zrównoważona gospodarka wodna oraz zrównoważony transport.

Tab.2.
Rynki ekologiczne

Rynek	Obroty w 2010 r. w mld euro
Energooszczędne technologie	639
Ekologiczna gospodarka wodna	425
Ekologiczny transport	220
Ekologiczna produkcja i magazynowanie energii	210
Efektywność materiałowa	130
Gospodarka odpadami i recykling	40

ŹRÓDŁO: (Zielony wzrost, zielony zysk, 2011) s. 29

Przejście do zielonej gospodarki będzie miało wpływ na co najmniej połowę zasobów światowej siły roboczej – czyli ok. 1,5 mld ludzi. Zmiany będą odczuwalne w całej gospodarce, ale na osiem kluczowych sektorów wpływ będzie największy: rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, energetyka, przemysł wykorzystujący zasoby naturalne, recykling, budownictwo i transport. Według nowego raportu przygotowanego przez Inicjatywę na rzecz Zielonych Miejsc Pracy (Green Jobs Initiative), transformacja w kierunku zielonej gospodarki może wygenerować w ciągu najbliższych dwóch dekad od 15 do 60 mln dodatkowych miejsc pracy na całym świecie i wydobyć dziesiątki milionów pracowników z ubóstwa (ILO, 2012).

Wyzwania dla Polski

Powyżej przedstawione zmiany strukturalne wyznaczają nowe strategiczne kierunki rozwoju gospodarek zaawansowanych w tym procesie. W Polsce według raportu OECD brak jest spójnej i przekrojowej strategii, która łączyłaby różne obszary polityki związane z „zieloną gospodarką”. Są one rozporoszone w różnych branżowych ministerstwach (OECD, 2011).² Bezpośrednio zieloną gospodarką zajmuje się Ministerstwo Gospodarki, które w 2003 roku przygotowało *Strategię zmian wzorców produkcji i konsumpcji na sprzyjające realizacji zasad trwałego, zrównoważonego rozwoju*, w ramach której propaguje zielone zamówienia publiczne. Objęło także patronatem przygotowanie raportu *Wizja zrównoważonego rozwoju dla polskiego biznesu, 2050*. Pozytywną inicjatywą wspierającą transformację w stronę zielonej gospodarki jest stworzenie Zespołu do spraw Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw, zajmującego się problemem włączania aspektów społecznych i środowiskowych w proces podejmowania decyzji.³

Obecnie toczą się prace nad Narodowym Programem Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej oraz konsultacje unijnej polityki adaptacji do zmian klimatycznych. Realizujemy także krajowy program reform związanych ze strategią *Europa 2020*.

Pełny rozwój zielonej gospodarki obejmuje nie tylko rewolucję technologiczną ale także poważne zmiany w procesie produkcji i konsumpcji.

Raport przygotowany dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego mówi, że należy stworzyć krótko-, średnio- i długoterminową zintegrowaną strategię, by odpowiedzieć na wyzwania „zielonej gospodarki” i w pełni wykorzystać możliwości gospodarcze, środowiskowe i rynku pracy, wynikające z takiej strategii (OECD, 2011). Wyzwaniem dla naszego kraju jest systemowe połączenie ze sobą takich sektorów jak: energia, przemysł, innowacyjność, rolnictwo i środowisko, gospodarka, rynek pracy, szkolenia, edukacja i polityka wsparcia biznesu w kontekście dążenia do osiągnięcia „zielonych” celów. Środowisko i gospodarka muszą być postrzegane jako wyjątkowa szansa do wykorzystania. Aby sprostać temu wyzwaniu, potrzebny jest silny ośrodek decyzyjny oraz zwiększanie świadomości na temat „zielonej gospodarki”.

Zielona gospodarka wpływa na wzrost dobrobytu ludzi i równość społeczną jednocześnie zmniejszając ryzyko środowiskowe i zużycie zasobów naturalnych.

Nieuniknione przemiany strukturalne w polskiej gospodarce stanowią także ważne wyzwanie badawcze. Konieczne wydaje się opisanie realnie zachodzących przekształceń w gospodarce, zdiagnozowanie głównych obszarów zmian oraz wskazanie podmiotów gospodarczych i publicznych zaangażowanych ten proces i w końcu ocenienie wynikających z nich kosztów i korzyści. Do tej pory na zlecenie Ministerstwa Gospodarki zostały opracowane dwie ekspertyzy: *Szanse i zagrożenia dla przemysłu związanego z rozwojem „zielonej gospodarki”*, opracowana przez Pracownię Badań Strategicznych Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN oraz *Rynek pracy w sferze ochrony środowiska w Polsce*, opracowana przez Fundację Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych.

Podsumowanie

Największe korzyści wynikające z pojawienia się koncepcji zielonej gospodarki związane są z jej rolą stymulującą międzynarodową debatę i globalną transformację dotychczasowego niezrównoważonego modelu gospodarczego w stronę modelu, który lepiej pasuje do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Zostały uruchomione działania organizacji międzynarodowych,⁴ wielu innych podmiotów, naukowców i think tanków (zarówno wspierających, jak i krytykujących ideę), zmierzające do stworzenia zasad operacyjnych⁵

dla zielonej gospodarki i zielonego wzrostu oraz opracowania narzędzi polityki i odpowiednich wskaźników do zastosowania przez poszczególne państwa w procesie transformacji w stronę bardziej zrównoważonej gospodarki. ■

ŹRÓDŁA: Czaja S., *Problemy badawcze oraz wyzwania rozwojowe ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, "Ekonomia i Środowisko" 2012, nr 3, s. 28–50. • *Europa 2020*. (2010). www.mg.gov.pl, pobrano 20.08.2013 • Frérot A., *Unia Europejska a wyzwanie stworzenia zielonej gospodarki*, Fundacja Roberta Schumana / Kwestie europejskie nr 206 / 2011 • *Green economy*. UNEP 2011, www.unep.org. • Jänicke M., *Green Growth: From a Growing Eco-industry to a Sustainable Economy*, Freie Universität Berlin, Berlin 2011. • Jackson T., *Prosperity without Growth. Economics for Finite Planet*, Earthscan, London 2009. • *Zielony wzrost, zielony zysk*. Wolters Kluwer, Warszawa 2011 • Fiedor, B. *Kryzys gospodarczy a kryzys ekonomii jako nauki*. *Ekonomista*(4)2010. • Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002. • Henzelmann, T., Schaible, S., Stoever, M. i Meditz, H.. *Geneza zielonej rewolucji ekonomicznej i spodziewane korzyści*. W *Zielony wzrost, zielony zysk*. Wolters Kluwer, Warszawa (2011) • ILO. *Working towards sustainable development: Opportunities for decent work and social inclusion in a green economy*. www.ilo.org (2012) • Komisja Europejska, *Europa efektywnie korzystająca z zasobów - inicjatywa przewodnia strategii „Europa2020”*, KOM(2011) 21 wersja ostateczna • Ocampo, J.. *The macroeconomics of the green economy. W The Transition to a Green Economy*. UNEP (2011) www.unep.org • OECD. *Zatrudnienie i rozwój lokalny w Polsce w kontekście zmian klimatycznych*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 • Roubini, N. i Mihm, S.. *Ekonomia kryzysu*. Wolters Kluwer, Warszawa (2011) • Scott Cato M., *Green Economics. An introduction to Theory, Policy and Practice*, Earthscan, London 2009. • Stiglitz, J. *Freefall. Jazda bez trzymanki*. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2010 • UNDESA, *A Guidebook to the Green Economy. Issue 3: exploring green economy policies and international experience with national strategies*, Division for Sustainable Development, 2012 • UNEP. *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication - A Synthesis for Policy Makers 2011* www.unep.org/greeneconomy, Pobrano 2012 z lokalizacji United Nations Environmental Program: www.unep.org

¹ Czaja S., *Problemy badawcze oraz wyzwania rozwojowe ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, "Ekonomia i Środowisko" 2012, nr 3, s. 28–50.; Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.; Scott Cato M., *Green Economics. An introduction to Theory, Policy and Practice*, Earthscan, London 2009.

² Strategię zielonej gospodarki/ zielonego wzrostu mają: Szwecja, Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Holandia, Czechy, Dania, Finlandia, Irlandia [UNDESA, 2012]

³ Ministerstwo Gospodarki, www.mg.gov.pl, pobrano 20.08.2013

⁴ Około 30 organizacji międzynarodowych podjęto inicjatywę i przygotowało strategię rozwoju dotyczące zielonej gospodarki, m.in. ONZ, OECD, WTO, ILO, World Bank, Unia Europejska, International Chamber of Commerce [UNDESA 2012a].

⁵ *W A guidebook to the Green Economy. Issue 3: exploring green economy policies and international experience with national strategies* omówione są narzędzia polityki wspierającej zieloną gospodarkę [UNDESA 2012b, s. 10–13].